

Poemania

Guia pràctica per a fer lectors de poesia

Anna Ballester

bromera didàctiques

1.

PER QUÈ AQUESTA GUIA

Aquest llibre naix amb la il·lusió de compartir experiències pedagògiques molt gratificants, realitzades durant bona cosa d'anys amb xiquets i xiquetes de diferents edats (dels quatre als quinze anys), com també en multitud de tallers, cursos, congressos o jornades de formació del professorat en animació a la lectura i l'escriptura i dinamització de la biblioteca.

Ha estat justament el professorat el que sempre ha manifestat el desig i la necessitat de tindre al seu abast textos adients i una relació d'activitats lúdiques per a incorporar la poesia a les aules, un gènere literari que n'ha estat absent massa sovint.

Els docents, després de participar en els tallers de lectura i escriptura de textos poètics, han viscut l'experiència de posar-se novament en la pell dels xiquets que van ser, i de poder compaginar plaer i aprenentatge. Quan descobreixen les seues pròpies capacitats expressives, es troben més motivats per a encetar l'aventura de transformar-se en cresols pedagògics, més dinamitzadors i més creatius.

De vegades, els pares també senten la necessitat de disposar de materials útils per a gaudir de la poesia en família. Per això, moltes de les activitats que proposem es poden fer també a casa. El

fet de compartir moments lúdics, jugant amb les paraules, reforçarà els vincles afectius entre tots els membres de la família.

L'objectiu d'aquesta guia és encomanar el plaer de llegir i escriure textos poètics en la nostra llengua i compartir moments màgics i commovedors. Les estratègies que proposem contribuiran a crear un ambient de treball engrescador, intentaran contagiar les ganes de transgredir les barreres del llenguatge quotidià (i així enriquir l'expressió i la comprensió verbal), i ajudaran a descobrir les enormes possibilitats del treball en equip i, en definitiva, a fer més estimulant i feliç la idea d'aprendre.

2.

CLAUS MÀGIQUES

PER A TREBALLAR LA POESIA

Les *claus* són objectes que obrin portes, que faciliten l'entrada a espais diferents. Metafòricament, les claus signifiquen l'accés a altres mons o a altres dimensions.

Quan utilitzem l'adjectiu *màgic* pensem en alguna cosa o situació meravellosa, fascinant, o amb poders especials. En aquest cas, quan parlem de *claus màgiques* volem transmetre la idea que els textos poètics han de tindre un tractament diferent de les altres classes de textos. Hem de poder transitar pel meravellós món de les paraules poètiques amb una bona dosi d'imaginació, sensibilitat, llibertat i respecte a la diversitat de gustos o interessos de cada persona.

El llenguatge quotidià ens serveix per a respondre a necessitats bàsiques de relació amb els altres, però resulta insuficient per a comunicar grans emocions o sentiments, i per a mirar el món d'una altra manera. La poesia ens proporciona un llenguatge més acurat, amb un alt valor simbòlic i significatiu, que ens obri noves dimensions expressives per a ocasions especials.

Des de ben menuts, els xiquets i xiquetes gaudeixen amb la musicalitat, el ritme i el joc de les paraules. La poesia forma part de la seua vida. Des

del moment del naixement escolten poemes musicals del folklore popular: cançons de bressol (*Non, non, xitxet...*, *La meua xiqueta és l'ama...*), cançons per aprendre les parts del cos (*Este demana pa, este diu que no n'hi ha...*, *Bernat, Bernat...*), per a jugar (*Toca manetes...*), etc.

Més tard s'utilitza la poesia per botar a la corda (*A la una, la mitja lluna...*), per jugar al rogle (*La tarara...*, *Pis-pissiganya...*), per jugar amb objectes (*Les claus de Déu...*), etc. També el ritme i la rima formen part del joc de les endevinalles, les tirallongues o els embarbussaments.

Per tant, es tracta de continuar mantenint el contacte amb la poesia i de facilitar-los les claus per tornar a entrar al seu món quan ells ho desitgen. Les activitats que proposem al llarg de tot el llibre es basen en aquestes claus, que ara expliquem:

1. L'ORALITAT

La millor manera de transmetre el ritme i la musicalitat dels versos i de donar a conèixer la poesia és l'oralitat. Per això, haurà d'estar sovint present a l'escola i a casa. Des de menuts, és important que els xiquets i xiquetes escolten en veu dels pares, mares o docents el que han dit els poetes sobre un tema que estan tractant, sobre la situació que estan vivint, les emocions que senten, els pensaments que els passen pel cap o els fenòmens de la naturalesa que observen. Haurien d'escoltar cada dia una poesia o un poema musical. D'aquesta manera anirien adquirint el gust per l'estètica del

llenguatge. Però també han de començar a verbalitzar paraules boniques i pensaments poètics. Cal no oblidar el bagatge de la literatura de tradició oral i del folklore popular, per aprofitar la seua riquesa i gaudir amb ella.

2. ELS PARES I MARES I ELS DOCENTS

Per a despertar el gust per la poesia, la figura dels mestres i els pares i mares és la clau principal. Ells són els que han de facilitar les condicions perquè la trobada dels xiquets i xiquetes amb la poesia siga màgica. Han d'aturar el temps de tant en tant i fer observar les coses amb una mirada diferent. Amb la seua actitud, han de saber transmetre el goig de jugar amb les paraules, d'aprendre a expressar idees o sentiments de diferents maneres. Han d'encomanar l'emoció que els desperta la lectura d'un poema, han de fer descobrir el plaer de llegir i crear textos poètics, i han de ser conscients que són models de lectura expressiva i de recitació de versos.

3. UN AMBIENT FAVORABLE

S'ha de crear un clima que facilite el treball creatiu, que potencie l'espontaneïtat i que desenvolupe la llibertat d'expressió i el respecte. L'escola o la casa s'han de convertir en un espai de recursos, un lloc màgic on es generen actituds positives cap a la poesia. Hem de crear un clima càlid on cadascú siga respectat i tinga la confiança de poder expressar i comunicar, amb llibertat, les seues emocions,

idees o temors. Per això, és fonamental que la relació entre les persones siga afectiva o, si més no, cordial. És important fomentar el concepte de cooperació i el treball en equip, perquè tot el món se senta arrecerat, protegit i estimulat pel grup.

Treballar en equip és un recurs metodològic que millora i enriqueix a cada una de les persones que l'integren. La mateixa dinàmica col·lectiva ajuda a adonar-se que el potencial creatiu del grup sempre és major que el de cadascú individualment i això genera una millora en la qualitat de les produccions literàries. El lema sempre ha de ser: *Ajuda'm i t'ajudaré.*

3.

ACTIVITATS PER A LLEGIR POEMES

Llegir, a més d'escriure, parlar i escoltar, és una de les quatre competències lingüístiques que cal adquirir i perfeccionar durant totes les etapes educatives. La lectura és un dels pilars sobre els quals es recolzen tots els aprenentatges. Per això, els xiquets i xiquetes han de conèixer tots els tipus de textos que es trobaran en diverses situacions de la vida, i hauran de practicar les diferents classes de lectura adients per a cada text.

La lectura de llibres de poesia respon, d'una banda, a la necessitat de conèixer els poemes com una tipologia textual i, de l'altra, a descobrir el funcionament estètic de la llengua.

Els textos poètics ajuden a estimular la imaginació, facilitar l'expressió i desenvolupar la sensibilitat. La seua lectura enriqueix la capacitat individual de conèixer i comprendre's millor a un mateix, a les altres persones i al món.

Pares, mares i docents haurem de ser mediadors dinàmics per a establir unes bones relacions amb la poesia. Hem de propiciar un encontre satisfactori entre els llibres i els xiquets i xiquetes, mitjançant un clima de treball ric i estimulants.

A continuació presentem una sèrie d'activitats destinades a fomentar la lectura de poesia.

3.1. Una mar de poesia

Aquesta activitat té per objectiu donar a conèixer llibres de poesia i que els xiquets i xiquetes es familiaritzen amb determinats títols, autors i il·lustradors. Així, donant-los la possibilitat de mirar, tocar i fullejar els llibres, descobriran aquells que més els sedueixen.

Nivell educatiu:

Educació Primària i Secundària

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Abans de començar l'activitat, estendrem per terra una tela blava rectangular, tan llarga com siga possible. Sobre la tela deixarem els llibres de poesia que volem presentar o donar a conèixer.

Quan arriben els xiquets i xiquetes, els convidarem a seure a terra, al voltant de la tela, i els explicarem que anem a realitzar una activitat fantàstica. El nombre de llibres ha de ser major que el nombre de participants.

Els direm que davant no tenen més que una tela de color blau i uns llibres de poesia, però que anem a posar en marxa la imaginació, anem a traure de la butxaca unes ulleres fantàstiques, imaginàries i, quan ens les posem, aclucarem els ulls i pensarem que allò *podria ser...* A partir d'ací, els xiquets suggeriran coses com: «Un riu, la mar, un llac, un oceà, el cel...». Aleshores els haurem de preguntar: «I si això fóra un riu, un

oceà, o una mar, els llibres què serien?». I ells contestaran: «Peixos, algues, sardines, cavallets de mar...». I així successivament: «I si això fóra el cel, els llibres serien...? Pardals, avions, estrelles, helicòpters...».

Després d'aquesta pluja d'idees proposem, per exemple, que la tela siga la mar i ens n'anem de pesca. Convidem els xiquets i xiquetes a passejar per la voreta de la mar imaginària, que està plena de peixets literaris: els llibres. Els han d'observar atentament i poden agafar-los, fullejar-los i tornar-los a deixar al lloc. Després d'uns minuts fent una ullada general a tots els llibres, els diem que cadascú pot agafar-ne el que més li ha agradat i seleccionar uns quants versos, que després compartirem llegint-los en veu alta.

Situats en cercle, com estaven abans, cadascú presenta el seu llibre: diu el títol, l'autor i, si és el cas, l'il·lustrador; explica les raons per les quals l'ha triat (pel dibuix de la portada, perquè coneix l'autor, perquè li ha agradat el títol, pel seu format, perquè ja l'ha llegit i li agrada molt, etc.) i llig en veu alta els versos o l'estrofa que ha seleccionat.

Quan s'acaba la roda de presentacions, cal donar la possibilitat d'intercanviar-se els llibres per remirar-los.

ACTIVITAT COMPLEMENTÀRIA

Si en una classe més d'una persona ha triat el mateix llibre, o hi ha coincidències en el gust pels mateixos poemaris, a banda de compartir la lec-

tura d'alguns versos, podem plantejar un joc creatiu: han d'inventar un eslògan, en forma de redolí, per animar la lectura del llibre en una imaginària campanya publicitària. Ací en teniu alguns exemples:

Si vols tindre fortuna
lleg *El ball de la lluna*.
Et quedaràs bocabadat
llegint *El color del blat*.

Regala't per a l'aniversari
El bosc del meu abecedari.

No sigueu caganius
i llegiu *Poemes sense diminutius*.

Per alegrar-te el dia
lleg *Bon dia, poesia*.

Si no voleu ser perversos
llegiu *Versos diversos*.

Et quedaràs amb gana
llegint *Versos per a Anna*.

3.2. Versos de cara a la paret

La finalitat d'aquesta activitat és perdre la vergonya a llegir en públic i perfeccionar la lectura en

veu alta: vocalització, projecció de la veu i entonació correcta.

Nivell educatiu:

Educació Primària i Secundària

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Es repartirà a cada persona una còpia del poema que treballarem (tots tindran el mateix poema) i en farem una lectura individual, silenciosa i simultània. Així es facilitarà la comprensió del text.

Després, la persona que coordina l'activitat farà una primera lectura en veu alta, que servirà de model de lectura expressiva: explicarà la importància de la respiració, com vocalitzar correctament i com projectar la veu (el text ha d'estar a l'altura dels ulls per a mantindre el cap recte i

que les ones sonores no s'enfoquen cap a terra). Finalment, donarà algunes claus per a interpretar de manera adequada els signes de puntuació, cosa que demostrarà la importància de les pauses i l'entonació.

A continuació, cadascú es posarà de cara a la paret a una distància aproximada d'un metre. Quan es done la senyal, tots alhora començaran la lectura en veu alta seguint les pautes indicades: col·locant el text a l'altura dels ulls, respirant correctament, vocalitzant al màxim i projectant la veu sobre la paret, de manera que la sonoritat òmpliga tota la sala.

El text que llegim tots alhora s'ha d'entendre perfectament, com si tots els companys o tota la família formàrem part d'una mena de cor grec.

VARIANT DE L'ACTIVITAT

Si ja han memoritzat el text, i el que es pretén no és llegir, sinó perfeccionar la dicció i la recitació, també podem posar els versos de cara a la paret. En aquest cas, triaran un punt sobre la paret, que estarà a l'altura dels seus ulls. Allí poden imaginar una estrella diminuta i, a una distància mínima d'un metre, hi projectaran la veu recitant els versos, pensant en la idea que la veu és un raig làser que tindria prou lluminositat i energia per a abastar un espai grandíssim.